

דף קס"ו

זהב אין פחות מדינר זהב שאין עושים פרוטות מזהב
הגמרא מביאה את מה ששנינו שאם כתב בשטר הלואה זהב אין פחות מדינר זהב. זהב דינרים ודינרים זהב, אין פחות משני דינרים זהב. זהב בדינרים אין פחות מזהב בשני דינרי כסף. ושואלת הגמרא על מה ששנינו זהב אין פחות מדינר דהב. אולי הוא לזה חתיכה קטנה של זהב²¹³? אמר רבי אלעזר, שכתב מטבע. שואלת הגמרא אולי הוא פרוטות? עונה הגמרא, שאין מקום שאנשים עושים בו פרוטות מזהב.

זהב בדינרין אין פחות מזהב בשני דינרי כסף שיד בעל השטר על התחונה
הגמרא שואלת על מה ששנינו שאם כתוב בשטר זהב בדינרין אין פחות מזהב בשני דינרי כסף. אולי כתוב שהוא לזה 'דהבא פריכא', זהב בשווי של שני דינרי זהב! בשניהם מדובר בזהב אלא שכשכתוב דינרים זהב הוא לזה מטבע זהב וכשכתוב זהב בדינרים הוא לזה זהב בשוה שני דינרי זהב? אמר אביי שיד בעל השטר על התחונה.

רב אשי אמר דינרי זהב הם דינרים של זהב דינרים זהב זהב בדינרי כסף
שואלת הגמרא, אם כן נאמר יד בעל השטר על התחונה גם ברישא. בין ברישא של הברייתא הראשונה ששנינו בה כסף בדינרים אין פחות מכסף בשני דינרי של זהב נאמר שיד בעל השטר על התחונה ונפרש גרוטאות כסף בשני דינר כסף. ובין ברישא של הברייתא הזאת ששנינו בה זהב דינרים ודינרים זהב אין פחות משני דינרים זהב נאמר אין פחות מזהב שוה שני דינרי כסף²¹⁴? אמר רב אשי שברישא שכתב

213 תוס' הק' בשם רבו הרי תפסת מועט תפסת. ואפ' לדחות שנסכא פחות מדינר. אבל בכתובות אמ' כתוב בו בבל מגבהו ממעות שבבבל, כתוב בו כסף סתם כל מה שירצה לזה מגבהו. פירוש מטבע פחותה של כסף. והק' ואימא נסכא. ותימה האם נסכא פחותה מאיסר שאין בה רק [שמונה] פרוטות. ומה שונה נסכא ממניי פרוטות שהיא א' שם מה שירצה, שנותן לו מטבע פחות של כסף. וגם כאן משמע שהם גרועים מאיסר אם נפ' שמק' מכח גריעותא. ור"ת פירש בתשובתו שנסכא גרוע יותר. ובין כאן ובין בכתובות הק' ואימא נסכא שיד בעל השטר על התח'. ואומר רבי שנסכא חשוב יותר וכיון שכתב סתם מסתמא רצה לומר שהוא נסכא. כיון שלא פירש את המטבע. ויתכן שהיו יודעים כמה הוא השיעור של הנסכא הפחותה. ולא קשה ממה שא' שם פריטי דכספא לא עבדי אינשי, וכאן א' דלא סגי פריטי דכספא. מפני ששם הקשו ואימא פרוטות של נחושת ותירצו פריטי דכספא לא עבדי אינשי. וכסף הכתוב בשטר משמע שכסף ממש הלזה לו ולא שוה כסף. אבל כאן הק' ואימא פריטי, פירוש מעות ופונדיונים ואיסרים ושאר מט' של כסף הפחותים מדינר שנקראים פריטי ולא פרוטות ממש. ותי' שהתנא מדבר במקום שאין הולך מט' כסף הפחותה מדינר באותה מדינה. ובמנחות יש את אותה הסוגיה. תוס'.

214 ר"ח פ"י רישא נמי הברייתא הקודמת כסף בדינרין אין פחותין משני דינרי זהב כסף וכן נראה לי ואע"פ שהגמרא רצתה לחלקו לשתי ברייתות שאמר בכל אחת תנו רבנן אע"פ שבתוספתא שלנו הברייתא זהב אין פחות מדינר זהב שנויה תחלה קודם היא דכסף, נראה שהברייתא היא אינה זו שבתוספתא והגמרא ידעה שהיא מברייתא אחרת. והק' אימא דהבא פריכא בתרי דינרי דהבא כיון שהזהב דינרין ודינרין זהב הם דינרי זהב כמו כן זהב בדינרין יהא של זהב כיון שהשטר מדבר בזהב. שלמה י"ל שהדינרים לא יהיו דינרי זהב. ואמר אביי יד בעל השטר על התחונה ולכן יש לומר שהדינרים הם של כסף אע"פ שיש זהב בשטר. אבל הרישא של הברייתא השנייה אע"פ שיש בה גם דינרים שמשמע גם של כסף וסתם דינרים הם של כסף. כל זמן שלא אמר דינרים אין לומר שיהיו של כסף שזהב דינרין ודינרין זהב מוכח שהדינר הוא של זהב. והק' רישא נמי כסף בדינרין יהיו של כסף. בשלמא כיון שאמרו שדינרין הם של כסף אפי' כשמוכר בשטר של זהב משום יד בעל השטר על התחונה ולא גורסים ברישא נמי נימא הכי. תוס'

דינרי זהב משמע שני דינרים של זהב, ובסיפא שכתב דינרים זהב משמע זהב בשני דינרים של כסף²¹⁵.

ורב אשי למד שיש הבדל בין כשכתב דינרים זהב לבין כשכתב דינרי זהב, ממה ששנינו במשנה בכריתות. האשה שיש עליה ספק חמש לידות, הפילה חמש פעמים ספק רוח ספק ולד, ספק חמש זיבות, מקולקלת למניינה שראתה חמשה חדשים שלשה ימים רצופים בכל חדש ספק בימי גדה ספק בימי זיבה. מביאה קרבן אחד, תור לעולה ותור לחטאת להטהר מטומאה, ואינו נאכל²¹⁶, ואין השאר עליה חובה²¹⁷. היו עליה חמש לידות ודאות, חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים, והשאר עליה חובה²¹⁸.

מעשה ועמדו קינים בירושלים בדינרי זהב, ואמר רבן שמעון בן גמליאל המעון הזה! נשבע בבית המקדש, אם אלין הלילה עד שיהו בדינרין²¹⁹. ורשב"ג נכנס לבית דין ולימד, האשה שהיו עליה חמש לידות ודאות, חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים, ואין השאר עליה חובה²²⁰ ועמדו קינין בו ביום ברבעתים. כיון שדרש שאין עליה חובה להביא קרבנות נוספים מוכרי הקינים הוזילו את מחירם, ועמדו שני תורים ברבע דינר²²¹.

למדנו במשנה ששטר שכתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים, מלמעלה מאתים ומלמטה מנה, הכל הולך אחר התחתון. אם כן למה כותבין²²² את העליון?, שאם

215 דינרי אינו משמע אלא זהב אבל דינרין משמע בין כסף ובין זהב ולהכי מוקמינן ההוא דסיפא בשל כסף משום דיד בעל השטר על התחתונה כדמשני אביי ולא גרסינן בספרים אלא אמר רב אשי דלא קאתי לשנויי דאביי ונראה לומר דאכולה ברייתא קמייתא קאמר רב אשי דכתב דינרי אפי' הכי כסף דינרי ודינרי כסף מוכיח דינרי כסף קאמר שאין לפרשו בענין אחר מדלא קאמר בדינרי דאי מודה רב אשי דברישא דקמייתא לא מיירי בדכתב דינרי אמאי [מפליג בין בי"ת ללא בי"ת ליפלוג בין דינרי לדינרין אבל אין נראה לומר כן כן] כסף דינרי ודינרי כסף לא היו דינרי כסף כי זה לא היה דיבור ואין שום אדם כותב כן א"נ דינרי כסף וכסף דינרי בלא בי"ת איכא לספוקי ויחלוקו אע"פ שיש לנו לומר המוציא מחבירו עליו הראיה ככל ספק ממון שהרי יש ספק שתיקנו חלוקה כי ההוא דרב אשי דאמר בבכורות (דף מח.) מחצה יורשין ומחצה לקוחות ואפילו לא היו חולקים היכא דלא תפס היכא דתפס לא מוקינן מיניה לשון ר"י. תוס'.

216 שחטאת העוף פאה על הספק ואינה נאכלת. רשב"ם.

217 בקו' התיירו להביא חט' העוף על הספק לטהרה וכיון שנטהרה אינה מביאה חטאת מספק. רשב"ם.

218 וכגון שילדה לאחר מלאת אבל על הלידה שבתוך מלאת נפטרת בקרבן אחד על שניהם ומזאת תורת היולדת נפקא לן בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ט:). רשב"ם.

219 תוס' שואלים לפי הספרים שגו' עד שיהיו בדינרין ולא גורסים בדינר של איך פשטו שדינרי הוא של זהב ודינרין של כסף. ומצאתי בתורת כהנים עד שיהיו בדינרין של כסף ולפי גירסת תורת כהנים הדבר מוכח שכיון ששנה דינרי גבי זהב ודינרין גבי כסף אע"פ ששניהם דבוקים. ונראה שלספרים שגורסים ברישא בדינרי לחוד אין צריך לגרוס בסיפא כסף, שהרי לשון בדינרי הוא של זהב. תוס'.

220 טעמו של רשב"ג משום שהוא סובר כר"ע שא' שם תאמר על אחת ותיפטר ומפורש שם טעמו. רשב"ם.

221 רבעתים הוא רובע דינר כמו שפירש בקונטרס וכן מוכח בפרק ארבעה מחוסרי כפרה. ונראה שגורסים רבעתי ולא רבעתיים. אבל בתורת כהנים מצא רבי רבעתיים בשני יודין, ואומר רבי שהוא ארבע זוזים פשיטי דהיינו איסתירא סלע מדינה שהוא חצי זוז אע"ג שהיה לו לומר שני זוזים דהיינו רבע זוז לא דק ושמא נקטו לפי היוקר שהיה בימיהם. תוס'.

222 ר"י פירש שבשלמא אם צריך שיכתבו בשני מקומות קודם שיטה האחרונה, שאין ללמוד מן השטר עד שיכתבו שתי פעמים, מיושב מה שכותבים פעמים מהענין הראשון של השטר, ההלואה, ובענין השני שמדבר באחריות. אבל מאחר שלמדו מן התחתון לבדו למה כותבין את העליון באחד מהם דיו. תוס'.

תמחק²²³ אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון. הגמרא מביאה את מה ששנינו בברייתא, ילמד התחתון מן העליון באות אחת, שחסר מן התחתון כגון חנן מחנני ענן מענני, אבל לא בכתוב למטה שם שתי אותיות, כגון חן מחנני ען מענני. והמזמון ינתן במקרה זה למי ששמו כמו השם שכתוב בתחתון. שואלת הגמרא, שאם כשלמעלה יש שם של ארבעה אותיות ולמטה נמחקו שתי אותיות ונמחק חצי השם המזמון ינתן למי ששמו כשם בן שתי האותיות. גם כשלמעלה יש שם בן שתי אותיות וחסרה למטה אות אחת נמחק חצי השם וינתן למי ששמו כשם בן האות האחת? אלא בשתי אותיות הטעם הוא שאם למעלה יהיה שם בן שלש אותיות ולמטה נמחקו שתיים נמחק רוב השם. ובמקרה כזה ודאי שלא לומדים מהעליון, שבודאי שהסופר לא חיסר שתי אותיות וינתן המזמון למי ששמו כך כמו שכתוב בתחתון²²⁴.

רב פפא אמר פשוט לי אם כתוב בשטר ספל מלמעלה, כתוב למעלה פלוני הפקיד ביד פלוני ספל, וקפל מלמטה²²⁵, למטה כתוב שהפקיד טליתות שראויים לקפל הכל הולך אחר התחתון²²⁶. והסתפק רב פפא מה הדין אם כתוב קפל מלמעלה וספל מלמטה?. האם חוששים לזכוב שחיסר למטה את רגלה של האות קו"ף ונעשתה סמ"ך, וילמד מהעליון או לא?, ונשארה הגמרא בתיקון²²⁷.

כתוב שש מאה וזח יגבה שש מאות מעשה בשטר שהיה כתוב בו שש מאה וזו, ושלחה איסתרי וזח רב שרביא לאביי האם הוא שש מאות 'איסתירי', סלעים וזו, או שש מאות פרוטות וזו?. ואמר לו אביי שאינו שש מאות פרוטות מפני שאין כותבים בשטר מנין בפרוטות אלא מסכמים אותן²²⁸ ומונים בדינרים, במקום קצ"ב פרוטות כותבים דינר. מה תאמר? שכתב שש מאות 'איסתירי' וזווא,

223 טעם זה לא שייך לא שייך במה שא' הכל הולך אחר התחתון שהרי אין למדין מן העליון כלום ואם כתב למטה מנה אין למדין מן העליון מאתים אפי' אם נמחק קצת מן התחתון. אלא היא מילתא בפ"ע על מה שא' שכותבין שטר סכום המלוה פעמים ואמרו שמה שרגילים לכפול בדברים בשטר כגון שמוות האנשים כדאמרינן בגמ' כגון חנן מחנני שאם תמחוק אות אחת מן התחתון ילמוד מן העליון שלומדין חנן מחנני והיינו באות א'. ובפר"ח כ' א"כ למטה כותבין את העליון ומשמע כמו שפרשנו. וכן פירש רבי שלא הוצרך ליתן טעם למטה כותבים את התחתונה שהרי בכל טעות שיטעה בעליון יתקן ע"י התחתון אפי' בדבר שאין לומר שרצה לכתוב בעליון, ולכן כותבים התחתון שאם יטעה יתקן מתחתון. תוס'.

224 תימה כשאנו רוב מדוע לא ילמוד, וממה שא' דלמא מיתרמי כו' משמע ש משום חשש זה פסולים בכלם ותמזה שיגורו באחרים ויפסידוהו משום חשש זה. תוס'.

225 ויש מפרשים שהוא גימטריא ספל וקפל והבל הוא והוא הדין לכל הכלים אלא נקט כך משום הספק בקפל מלמעלה וספל מלמטה כו'. רשב"ם.

226 רבינו תם פי' ספל ס' פלגי כמו שלשים חצאין לעיל במי שמת חצאי סלעים, קפל ק' פלגי. ור"ח מפרש שתי לשונות ספל ספל ממש כדפירש הקונטרס קפל כלי אחד ששמו כן, ועוד לשון אחר פירש ספל סאה ופלגא קפל קב ופלגא. תוס'.

227 והמוציא מחבירו עליו הראיה ואינו דומה למזמון המוטל בספק שקי"ל שחולקים ששם לא ידוע לנו עיקר המעשה איך היה כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברת בצדה, וכגון נפל הבית עליו ועל אמו. ולכן ב"ד פוסקים להם את הדין שיחלוקו. אבל בכל מקום שעלתה ההלכה בתיקו הואיל ואין הדיינים יודעים לפסוק את הדין היו שותקים, והמחזיק יחזיק במה שבידו. רשב"ם.

228 אסוכי מסכי לשון מנין כמו סך מקרי דרדקי סך קירי פלסתר. תוס'.

ויגבה בו שש מאות סלעים וזו, יד בעל השטר על התחונה. אלא הוא שש מאות דינרים ודינר, ויגבה שש מאות ואחד זוזים^{230 229}.

229 ר"ח פירש שיד בעל השטר על התחונה ואין לו אלא איסטרי שכל אסתירא הוא חצי זוז. ורשב"ם כ' שנראה לו שיקבל זוזים. שאסתירי הם סלעים ויש בכל אחד ארבעה דינרים. אבל אסתירא שהם פשיטי הם חצי זוז דהיינו סלע מדינה, כמו שא' בבבא קמא בהתקוע לחבירו במעשה דחנן בישא: רשב"ם.

230 תוס' הק' שגם זוזים מסכם באיטרי. וי"ל שרגילים לכתוב בשטרות זוזים אע"פ שיש מטבע גדול ממנו. ופירוש ר"ח שפירש שנותנים לו איטרי והם פחותין מזוזים כמו שא' איטרא פלגא דזווא לא מובן, שמאי אמרת אינו מתקיים בשום מקום. אלא נראה לרבי כרשב"ם ולספרים שגורסים אלא מאי איכא למימר אי שית מאה איטרי וזווא אי שית מאה זוזי וזווא יד בעל השטר על התחונה אפשר לפרש שאיטרא הוא פחות מזוז והזוזים הם זוז צורי. אבל ר"ח גרס מאי אמרת שית מאה איטרי וזווא יד בעל השטר על התחונה. ור"ת גרס בסוכה וזוא מלעיל כאיטרא מלתחת ומפרש זוז שעומד בראש ההר שהוא גדול דומה לאיטרא שהוא קטן לעומד למטה. תוס'.

